

Hur påverkas SAKs arbete av talibanerna?

Anders Fänge om SAK, talibanerna och säkerheten.

Talibanernas metoder utgörs bland annat av bombattentat, självmordsbombningar, rena avrättningar och kidnappningar. Talibanerna vinner idag terräng i Afghanistan, något SAK ser på med mycket stor oro. SAK arbetar i Afghanistan för att bistå den utsatta civilbefolkningen. På samma sätt som under Sovjets ockupation, inbördeskriget, talibanregimen, den amerikanska invasionen och den efterföljande våldsspiralen måste SAK förhålla sig till den verklighet som just nu råder. Anders Fänge, platschef i Kabul, reflekterar över hur SAK kan fortsätta att arbeta i ett land där talibanerna återigen är på frammarsch.

En dag i oktober reste tre afghanska SAK-anställda, samtliga män, som arbetar inom programmet för människor med funktionshinder med buss från Nirkh till Ghazni. På vägen blev bussen stoppad av en grupp talibaner, som snabbt gick igenom bussen och kontrollerade passagerarna.

Text: Anders Fänge

Anders Fänge är SAKs platschef på kontoret i Kabul.

De var sannolikt ute efter regeringstjänstemän, och de tre SAK-anställda blev miss-tänkta som sådana, beordrade att gå av bussen och togs sedan upp på kullarna av talibanerna. Väl på säkert avstånd från vägen stannade gruppen och de tre SAK-anställda förhöordes. De berättade då att de arbetade för Svenska Afghanistankommittén, eller *Swiden Komita* som det heter på pashtu, och efter några mobiltelefonsamtal bekräftades detta av personer som talibanerna uppenbarligen hade förtroende för. Kommendanten för talibangruppen förklarade då att det hela var ett misstag, då de inte hade något emot SAK. Han bad om ursäkt och de tre SAK-anställda togs ned till vägen igen, där de kunde fortsätta sin resa till Ghazni.

Så, vad betyder en sådan händelse? Vad

står den för? Det självklara svaret är att just denna talibangrupp ser positivt på det arbete som SAK gör i deras område, att de gör skillnad mellan SAK å ena sidan och den afghanska regeringen och dess utländska allierade å den andra. Det betyder däremot inte att hela upprorsrörelsen generellt sett har en positiv hållning till SAK.

UPPRORSRÖRELSEN är inte en enhetlig skara. Den består av olika grupper som har delvis olika politik och ideologier men som förenas i sitt motstånd mot regeringen och den utländska militära närvaron, som den betraktar som utländsk ockupation. De skiljer sig också i graden av organisation – några som *Hezb-e Islami* och den så kallade *Haqqani-gruppen* är bättre organiserade, medan talibanerna, som numerärt är den största gruppen och som kontrollerar eller finns representerade i större områden, är mera heterogen och därmed också mer oberäknelig.

Vår erfarenhet är att det är lättare eller i varje fall mindre svårt att arbeta i områden där det huvudsakligen finns lokalt förankrade talibaner eller andra motståndsgupper, och detta gäller i större delen av de områden där SAK är verksam.

Förklaringen är enkel, då deras familjer, släkt och vänner använder kliniker, skolor och andra tjänster som SAK tillhandahåller;

” Huvudsyftet med lokal förankring är att befrämja lokalt ägandeskap, men det betyder också att lokalsamhällena bidrar till både säkerhet för SAKs personal och att de skyddar projekten.

plus, att om de förstör en klinik eller stänger en skola, reagerar ofta den lokala befolkningen, vars stöd upprorsgruppen är beroende av, negativt.

Talibaner som kommer utifrån distriktet eller provinsen, och som följaktligen inte har en permanent kontakt med befolkningen, är däremot svårare. De mest problematiska är grupper som kommer in från Pakistan och nu senast från Centralasien uppe i norr, där det ofta ingår pakistanser, araber, uzbeker och andra internationella jihadister.

VAD DET GÄLLER TALIBANERNAS politik är det klart att den utländska militären, den afghanska armén och polisen, andra regeringsinstitutioner samt FN ses som legitima mål för väpnade attacker. Däremot är det inte helt klart hur de betraktar afghanska och internationella enskilda hjälporganisationer (*Non-Governmental Organisations*, NGO:s), som till exempel SAK. Vad vi vet finns det inga direktiv eller dekret från ▶

SAKs verksamhet är i princip intakt trots den ökade närvaron av talibaner. Den här flickan går i en av SAKs skolor, Mashadskolan i provinsen Badakshan.

► ledningarna för talibanerna eller någon av de andra motståndsgруппerna som direkt pekar ut NGO:s som måltavlor frånsett att organisationer som samarbetar med den utländska militären anses tillhöra fiendeläget. Det förekommer en hel del hot, mest i form av så kallade nattbrev och telefonsamtal till afghaner som arbetar för NGO:s som handlar om att om de inte lämnar sitt arbete, kommer de att råka illa ut, men om detta är ett uttryck för en gemensam politik eller om det sker mera på initiativ av enskilda grupper eller individer, vet vi inte.

KIDNAPPNINGAR SKER OCKSÅ och är både kriminell och politiskt motiverade. I vilket fall tycks syftet främst vara att tjäna pengar genom lösensummor, och de drabbade är oftast afghanska affärsmän och, i ett mindre antal fall, utländska journalister och hjälparbetare. Inte heller här finns det bevis för att kidnappningar är riktade specifikt mot NGO:s.

Det har också hänt att NGO:s utsatts för direkta attacker där både afghansk och internationell personal sårats och dödas. Den mest uppmärksammade var i augusti förra året då en bil med tre internationella och en afghansk medarbetare från den amerikanska organisationen, *International Rescue Committee*, beskötts i Logar söder om Kabul, med resultatet att samtliga i bilen dog. I några av dessa fall har talibanerna officiellt tagit på sig ansvaret men då med motivationen att den attackerade NGO:n samarbetar med den utländska militären.

ANNARS ÄR DE MEST uppmärksammade direkta attackerna mot utländska civila, dels den som skedde i oktober 2009 mot ett FN-gästhus i Kabul, och dels en mot Serena-hotellet i januari 2008. I bägge fallen tog talibanerna på sig ansvaret genom sin talesman Zabiullah Mudjahed, men attackerna genomfördes sannolikt av Haqqani-gruppen, som oftast beskrivs som lierad med talibanerna men mer radikal och med ett tätare samarbete med al-Qaida. Attacken mot FN motiverades med att organisationen var aktiv i presidentvalet.

Allmänt sett har trenden under de 3-4 senaste åren varit att talibanerna och andra motståndsgруппer skaffat sig kontroll och inflytande i allt större områden. Under 2006-07 skaffade de sig ett ordentligt fotfäste i provinserna direkt söder om Kabul – Logar och Wardak. Under 2008 blev deras närvaro alltmer påtaglig i väst

Ett nära samarbete med lokalbefolkningen är viktigt ur ett biståndsperspektiv men det fungerar också

och nordväst – i Farah, Herat och Badghis, och under det senaste året har de expanderat i norr – framför allt i Kunduz. Till detta kommer att kriminaliteten har ökat, då polis och domstolsväsen inte fungerar. Resultatet för NGO:s är att riskerna ökat och att säkerhetsläget blivit allt sämre. För månaderna juli, augusti och september 2008 rapporterade the *Afghanistan NGO Security Office*, Anso, det högsta antalet säkerhetsrelaterade incidenter riktade mot NGO:s sedan organisationen började föra statistik 2002, och siffrorna hittills för 2009 visar inte på en förbättring.

HUR HAR DÅ SAK KLARAT SIG? Av SAKs cirka 6 000 anställda har, sedan 2007, två afghanska kollegor dödas som ett direkt resultat av väpnad konflikt – en vakt vid en klinik i Wardak som träffades av en granat under strider mellan afghanska armén och talibanerna, och en kvinnlig sköterska, också i Wardak, som hamnade i korselden mellan två rivaliserande grupper i en lokal konflikt. Under samma tidsperiod har 21 SAK-anställda, samtliga afghaner, blivit kidnappade. Samtliga fall har lösts genom att representanter för localsamhällena har förhandlat fram ett frisläppande. Enda undantaget är en incident i provinsen Samangan i oktober 2009 då fyra av SAKs hälsoarbetare kidnappades av en grupp som hävdade att de tillhörde talibanerna. Dessa

fyra släpptes efter ett gemensamt ingripande av afghansk- och utländsk militär.

Allvarligt är också att många anställda, främst på landsbygden och då främst kvin-

” Allmänt sett har trenden under de 3-4 senaste åren varit att talibanerna och andra motståndsgруппer har skaffat sig kontroll och inflytande i allt större områden.

nor, på grund av hot lämnar sina arbeten hos NGO:s. Det leder till att det blir svårare att rekrytera ny och tillräckligt kvalificerad personal i områden där talibanerna är starkt representerade. Uppföljning, stöd till och kontroll av projekt blir också mer komplicerat, om än inte omöjligt, i dessa områden.

VAD HAR DÅ SAK GJORT för att motverka den försämrade säkerheten? I korthet använder vi en rad åtgärder som bygger på

Borje Almqvist

som form av en säkerhetsgarant för SAKs anställda.

fyra principer: 1, Neutralitet och opartiskhet. 2, Nära samarbete med lokalsamhällen. 3, Löpande uppdateringar om säkerhetsläget och utbildning. 4, Flexibilitet.

Enligt SAKs policy ska organisationen genomföra sina aktiviteter på ett sätt som bidrar till demokrati och fred i enlighet med internationell humanitär lag. Detta innebär bland annat att SAK förhåller sig neutralt i konflikter i Afghanistan och opartiskt vad det gäller etnicitet, politik och religion. Däremot innebär den inte någon begränsning av SAKs rätt att ta ställning och direkt kritisera regeringar, myndigheter eller grupper, som utför handlingar eller står för en politik som står i motsättning till de grundläggande värderingar SAK står för. Vidare, SAK accepterar inte finansiering från den amerikanska regeringen, då denna anses som ledande för den utländska militära interventionen i Afghanistan, och att vi klart tagit ställning mot att samarbeta med de så kallade *Provincial Reconstruction Teams*, som utför en del biståndsprojekt, men som är en del av den utländska militära insatsen.

DET NÄRA SAMARBETET med lokalsamhällena tar sig många uttryck – främst genom olika råd, *shuror*, som bestämmer eller har inflytande över utvecklingsprojekt, skolor, kliniker, etc, men också i möten med byäldstar på distriktsnivå, till exempel då ett nytt projekt ska inledas i det aktuella di-

striktet. Huvudsyftet är att befrämja lokalt ägandeskap, men det betyder också att lokalsamhällena bidrar till både säkerhet för SAKs personal och att de skyddar projektet. Talibanerna har vid flera tillfällen stängt skolor stödda av SAK, men efter förhandling med representanter från lokalsamhället har de gått med på att öppna dem igen.

Uppdateringar av säkerhetsläget – både i Kabul och ute i provinserna – sker genom att vi löpande får information från våra egna projektkontor, Anso, andra NGO:s, Sveriges Ambassad, och så vidare. Informationen sprids sedan inom SAK genom epost, sms eller telefonsamtal om det är brådskande. Om det är något allvarligt, utfärdas också instruktioner om att till exempel hålla sig inomhus eller undvika ett visst område. Vissa områden, framför allt söder om Kabul kan besökas av icke-afghansk personal endast med ett särskilt tillstånd utfärdat av platschefen. Dessutom arrangerar SAK säkerhetsutbildning för olika kategorier av anställda – bilförare, projektchefer och internationell personal. Vidare distribueras SAKs säkerhetsmanual till alla nyanställda, som också får en speciell säkerhetsgenomgång.

FLEXIBILITEN INNEBÄR att SAK använder sig av olika lösningar för projektgenomförande och uppföljning beroende på förhållandena. I områden där säkerheten är ett problem strävar vi efter att anställa folk från distriktet eller provinsen, då dessa har större förutsättningar att accepteras av lokalbefolkningen och oppositionsgrupper. Vidare att man använder bilar med låg profil, det vill säga vanliga personbilar utan någon markering, eller allmänna kommunikationsmedel, främst bussar. Vid längre fältresor är regeln att det alltid måste vara två bilar – en med personalen och en som håller sig ett par-tre hundra meter bakom och som fungerar som reservbil om den första skulle få en punktering eller något liknande. Skulle något allvarligare inträffa, kan bilföraren i den andra bilen tillkalla hjälp.

Av dessa åtgärder är det de två första – neutralitet och opartiskhet samt det nära samarbetet med lokalsamhällena viktigast. Och de är med stor sannolikhet också den främsta anledningen, tillsammans med det faktum att SAK arbetat i de säkerhetsdrabbade områdena i decennier, till att organisationen har klarat sig jämförelsevis bra och att vi fortfarande förmår att upprätthålla vårt arbete. •